

نقش روانشناسان و مددکاران اجتماعی
در نظام دادرسی اطفال

مؤلفان:

حسن بلند ایرج

دکتر مرتضی براتی

دکتر احمد رضا بهنیا فر

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

سرشناسه	پلندایرج، حسن، ۱۳۵۷ -
عنوان و نام پدیدآور	نقش روانشناسان و مددکاران اجتماعی در نظام دادرسی اطفال/ مؤلفان حسن پلندایرج، مرتضی براتی، احمدرضا بهنیاافر.
مشخصات نشر	بجنورد: گسترش علوم نوین، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	۱۵۹ ص.
شابک	978-600-8470-55-7
وضعیت فهرست نویسی	فبا
موضوع	دادرگاه های اطفال و نوجوانان
موضوع	Juvenile courts
موضوع	دادرگاه های اطفال و نوجوانان - ایران
موضوع	Juvenile courts - Iran
موضوع	نوجوانان برهنگار - وضع حقوقی و قوانین
موضوع	Juvenile delinquents - Legal status, laws, etc.
موضوع	نوجوانان برهنگار - وضع حقوقی و قوانین - ایران
موضوع	Juvenile delinquents - Legal status, laws, etc. - Iran
موضوع	الان حمایت از کودکان
موضوع	Child welfare workers
موضوع	الان حمایت از کودکان - ایران
موضوع	Child welfare workers - Iran
شناسه افزوده	۱۳۳۹ -
شناسه افزوده	بهنیاافر، احمدرضا، ۱۳۵۷ -
رده بندی کنگره	HN ۴۹/۱۳۹۶
رده بندی دیویی	۳۶۲/۳۶
شماره کتابشناسی ملی	۲۸۲۵-۱۳

انتشارات:	گسترش علوم نوین
عنوان کتاب:	نقش روانشناسان و مددکاران اجتماعی در نظام دادرسی اطفال
مؤلفان:	حسن پلندایرج، مرتضی براتی، احمدرضا بهنیاافر
ویراستار:	هادی احمدی
طراح جلد:	هادی شاهی
نوبت چاپ:	اول، تابستان ۱۳۹۶
شمارگان:	۱۰۰۰
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۸۴۷۰-۵۵-۷
تعداد صفحات:	۱۵۹ صفحه
قیمت:	۱۱۰۰۰ ریال
	کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	پیشگفتار.....
۳	مقدمه.....
۴	فصل اول: کلیات، مبانی و مفاهیم
۵	دادرسی کیفری و روانشناسی و مددکاری اجتماعی در قبال اطفال.....
۵	کلیات.....
۶	بخش اول: مبانی و مفاهیم.....
۶	تعریف لغوی طفل.....
۶	تعریف اصطلاحی طفل.....
۶	تعریف طفل از دیدگاه اسلام.....
۶	تعریف طفل از منظر حقوق.....
۷	طفل در حقوق تطبیقی و بین المللی.....
۷	تعریف طفل بزهکار.....
۷	تعریف طفل بزه دیده.....
۸	تشکیلات خاص دادگاه اطفال.....
۹	مسئولیت کیفری طفل.....
۱۰	سن مسئولیت کیفری.....
۱۰	تعریف روان شناسی و روانشناس.....
۱۲	مددکاری اجتماعی.....
۱۳	کانون اصلاح و تربیت.....
۱۴	برونده شخصیت.....
۱۴	جایگزین های مجازات در جرایم اطفال و بالغین زیر ۱۸ سال.....
	بخش دوم: تاریخچه علوم روان شناسی و مددکاری اجتماعی و اهمیت آن ها در جهان امروز
۱۶	تاریخچه پیدایش علم روان شناسی و اهمیت آن در دنیای امروز.....
۱۷	روان شناسی در ایران.....
۱۷	روان شناسی در آلمان.....

۱۷	روانشناسی در آمریکا.....
۱۸	روانشناسی در انگلستان.....
۱۸	روانشناسی در فرانسه.....
۱۹	اهمیت علم روانشناسی.....
۲۵	دستگاه قضایی (قضات، ضابطین دادگستری، مأمورین اجرای حکم).....
۲۹	بخش سوم : عوامل موثر در ارتکاب جرم اطفال بزهکار.....
۳۲	بخش چهارم : مرحله پیش از محاکمه در دادرسی ویژه نوجوانان.....
۳۲	جایگاه و نقش پلیس ویژه نوجوانان در حقوق داخلی.....
۳۲	پلیس در برخورد با نوجوانان بزهکار.....
۳۲	سیاستهای موجود در برخورد با نوجوانان بزهکار.....
۳۴	جایگاه و نقش پلیس ویژه نوجوانان در برخی از نظامهای حقوقی.....
۳۴	جایگاه پلیس ویژه نوجوانان در اسناد بین المللی.....
۳۴	مقررات پکن.....
۳۴	کنوانسیون حقوق کودک.....
۳۴	جایگاه پلیس ویژه نوجوانان در برخی از نظامهای حقوقی انگلستان.....
۳۵	ایالات متحده آمریکا.....
۳۶	ایتالیا.....
۳۶	ژاپن.....
۳۶	فرانسه.....
۳۶	مقامات پلیس و اصول بنیادین در نظام عدالت برای اطفال.....
۳۷	عدالت ترمیمی در نظام عدالت برای اطفال.....
۴۰	محرومیت از آزادی پیش از محاکمه.....
۴۰	احضار.....
۴۰	جلب.....
۴۱	دستگیری.....
۴۲	بازداشت.....
۴۲	برخورداری رسیدگی عادلانه.....

۴۳	 توجه به کرامت انسانی
۴۳	 عدم تبعیض
۴۳	 سلب آزادی به عنوان آخرین راهکار
۴۴	 پرهیز از مسیر رسمی دادرسی یا قضا دایی
۴۴	 توانمند سازی
۴۴	 مشارکت طفل
۴۵	 مشارکت خانواده طفل
۴۵	 تلفیق دو با
۴۵	 تشکیل پرونده شخصیت
۴۶	 تأدیب و تنبیه (ص - دور حکم - تصمیمات متخذه)
۴۸	 ارائه خدمات عمومی
۴۸	 حبس پایان هفتگی
۴۸	 آموزش مهارت و به کار گیری مهارت بزه کار
۴۹	 بازپروری
۵۰	 بخش پنجم : تشریفات رسیدگی به جرایم اطفال
۵۰	 تشکیل دادگاه اطفال؛
۵۲	 اختیار دادگاه اطفال در تشکیل پرونده شخصیت برای طفل بزه کار
۵۲	 احضار طفل متهم از طریق اولیای قانونی
۵۳	 امکان مشاوره حقوقی برای طفل بزه کار و تعیین وکیل
۵۳	 سرّی بودن دادرسی
۵۴	 امکان تخفیف بعد از صدور حکم محکومیت
۵۴	 قابل تجدیدنظر بودن آراء دادگاه اطفال

فصل دوم: علمی شدن کنترل بزهکاری اطفال و ضرورت مداخله روانشناسان و مددکاران

۵۵	 اجتماعی
	علمی شدن کنترل بزهکاری اطفال و ضرورت مداخله مددکاران اجتماعی و روانشناسان در
۵۶	 سایه تحول نظام عدالت کیفری
۵۶	 استراتژی های خانواده گرا

۵۶	 استراتژی‌های پایشی
۵۸	بخش اول : علمی شدن کنترل بزهکاری و تحول نظام عدالت کیفری.....
۵۸	آموزه های تحقیقی و دفاع اجتماعی جدید و ارتباط آن با لزوم تشکیل پرونده شخصیت
	آموزه های نوکلاسیسم باز اندیشیده قرن بیستم و موضع متفکرین مربوطه در قبال تشکیل
۶۰	 پرونده شخصیت
	بخش دوم : اهمیت و نقش روان شناسی در دادگاه اطفال و کانونهای اصلاح و تربیت
۶۲	نقش روانشناسی کیفری.....
۶۳	
۶۵	 نگاهی به وضعیت استثنایی اطفال در کانون
۶۶	 بحث سری درباره کودکان دارای نقص ذهنی.....
۶۸	 نقش روان شناسی در دادگاه و کانون
	بخش سوم : اهمیت نقش مددکاران اجتماعی در دادگاه اطفال و کانون اصلاح و تربیت
۷۱	 نقش مشاوران و مددکاران اجتماعی در پیشگیری اولیه.....
۷۳	 نقش مددکاران و مشاوران در ریسک پذیری ثانویه.....
۷۴	 نقش مشاوران و مددکاران اجتماعی در مرحله رسیدگی و اجرای حکم.....
۷۵	 مداخله قانونی.....
۷۸	 چگونگی تشکیل پرونده شناسایی شخصیت.....
۷۸	 محتویات و فوائد تشکیل پرونده شخصیت.....
۷۹	 فوائد تشکیل پرونده شخصیت.....
۸۰	 شناسایی شخصیت در حقوق داخلی.....
۸۰	 شناسایی شخصیت در برخی از نظامهای حقوقی.....
	بخش چهارم : استفاده از پرونده شخصیت برای تعیین نوع مجازات و رد اعمال آن
۸۲	
۸۶	بخش پنجم : ضرورت مداخله روان شناسان و مددکاران اجتماعی.....
۹۰	 نقش حمایتی متخصصین روان شناس و مددکار در ارتباط با خانواده افراد زندانی
۹۸	فصل سوم: نقش روانشناسان و مددکاران اجتماعی در حقوق موضوعه ایران
	ارزیابی حقوق موضوعه ایران از منظر بهره برداری واقعی از خدمات روانشناسان و مددکاران
۹۹	 اجتماعی

مقررات مربوط به زندانبانی در ایران و میزان بهره برداری عملی از خدمات روانشناسان و مددکاران اجتماعی	۹۹
بخش اول : مقررات مربوط به کانون اصلاح و تربیت اطفال بزهکار	۱۰۱
بهره برداری عملی از خدمات مددکاران اجتماعی و روان شناسان در کانون اصلاح و تربیت	۱۰۷
بخش دوم : موانع و چالش هایی که بر سر راه مددکاران اجتماعی و روان شناسان در نظام زندانبانی وجود دارد	۱۱۲
پذیرفته شدن - ایگاه مددکار اجتماعی در بین مسئولین و مراجع قضایی	۱۱۲
کمبود نیروی انسانی متخصص و کارآمد و با انگیزه	۱۱۲
نداشتن فضای مناسب و ایمنی	۱۱۳
کمبود بودجه و اعتبارات مالی	۱۱۳
کمبود مددکاران اجتماعی و زندان	۱۱۳
عدم امکان طبقه بندی زندانیان	۱۱۴
کمبود اعتبارات و مشکل مراقبت پس از خروج	۱۱۴
بخش سوم : مقررات قانونی مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰ و سایر قوانین موضوعه قبل از تصویب قانون جدید مجازات اسلامی	۱۱۷
فقدان کوچک ترین اشاره به نقش مددکاران اجتماعی و روان شناسان در تعلیق مجازات و تعلیق تعقیب	۱۱۷
مجرمین سابقه دار	۱۱۷
بخش چهارم : نقش مددکاران اجتماعی و روان شناسان در قانون جدید مجازات اسلامی و آیین دادرسی کیفری	۱۲۱
قانون مجازات اسلامی	۱۲۱
قانون جدید آیین دادرسی کیفری	۱۲۵
بخش ششم : برداشت کلی	۱۳۳
بخش هفتم : پیشنهادها	۱۳۸
فهرست منابع	۱۴۱
ب) پایان نامه ها	۱۴۵

ج) مقالات ۱۴۷

منابع انگلیسی ۱۵۰

www.ketab.ir

پیشگفتار

کودکی، دوران پایه گذاری شخصیت انسان است و سلامت روانی و جسمی انسان بستگی شدید به چگونگی گذران این دوران دارد، وضعیت خاص آسیب پذیر اطفال به لحاظ جسمی و روحی ایجاب می نماید که سیاست کیفری افتراقی در قبال آن ها اتخاذ گردد. کودکان و نوجوانان دارای طبعی بسیار حساس بوده قابلیت اصلاح و تربیت را دارند، چنانچه در اقدامات حمایتی و هدایتی سهل انگاری شود، ممکن است در آینده به مجرمی خطرناک مبدل شوند و بعضاً مشاهده شده است که کلانتری ها از مشاوران و مددکاران اجتماعی برای کشف جرم استفاده می کنند که می توانند تاثیر حیاتی در فرایند دادرسی داشته باشند. ممکن است دادرسی کودکان و نوجوانان تمامی مشکلات مربوط به مقام قضایی و پلیس نباشد، چه بسا بخشی از آن به نبود قانون مدون و بخشی دیگر به نبود نیروی متخصص و کارشناس مربوط باشد.

وظایف مشاوران روانشناس و مددکاران اجتماعی در قبال کودکان و نوجوانان متنوع و گوناگون است با تحقیقات صورت گرفته توسط پژوهشگران نشان می دهد که بسیاری از این قشر افراد از عملکرد کلانتری ها و پرنال آن ها و همچنین سیستم قضایی ابراز نارضایتی می کنند و معتقدند که به نقش باز دارندگی ترجیح نمی شود. انتخاب مرحله مشاوره و مددکاری در دادرسی ویژه کودکان و نوجوانان صرفاً برای رفع این معضل است. مجمع عمومی سازمان ملل برای بهبود وضع کودکان در جهان تراعد و مقرراتی را در قالب رهنمود، توصیه نامه و کنوانسیون، به تصویب و برای اجرا به دولت ها عضو ارسال کرده است که مهم ترین آن ها کنوانسیون حقوق کودک مصوب ۲۰ نوامبر ۱۹۸۰ و مقررات ناظر بر دادرسی مشهور به مقررات پکن مصوب ۱۹۸۵ می باشد.

در صورت وقوع جرم از جانب کودکان و نوجوانان، رسیدگی و اتخاذ تصمیم باید به قاضی یا مقام صلاحیتدار و حتی رسیدگی مقدماتی به پلیس متخصص تفویض شود، تا با تشکیل پرونده ی شخصیت روش بازپروری و اصلاح منطبق با شخصیت طفل یا نوجوان اجرا شود. با توجه به پذیرش کنوانسیون حقوق کودک از طرف جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۷۲، نیروی پلیس خود را بخشی از حرکت جهانی برای بهبود هر چه بیشتر رفتار با کودکانی که در تماس با قانون قرار می گیرند، محسوب می کند و تدابیر حمایتی تقنینی به ویژه در قانون آیین دادرسی کیفری می تواند به منظور موقعیت مطلوب آن ها در فرایند

دادرسی جامه عمل به خود بپوشد و حضور افرادی با تخصص‌های غیر قضایی نظیر مشاوران روانشناسی و مددکاران اجتماعی به عنوان بالینی‌ترین ماموران پیرا قضایی در فرآیند کیفری می‌تواند نقش مهمی در باز پروری و پیشگیری از تکرار جرم اطفال بزه‌کار و باز توانی و جلوگیری از تکرار بزه دیدگی اطفال بزه دیده ایفا نمایند. همچنین آنان می‌توانند با بکارگیری روش‌هایی که در شناخت افراد در اختیار دارند، در ارائه پاسخ‌های متناسب با شرایط فردی، خانوادگی و اجتماعی کودک کمک موثری نمایند و همچنین با نظارت بر اجرای احکام، کودک را تا ریزوری و باز توانی کامل همراهی کنند.

حسن بلند ایرج- تابستان ۱۳۹۶

مقدمه

یکی از دغدغه های جامعه که امروز به معنای واقعی به یک معضل اجتماعی تبدیل شده است، پدیده رو به افزایش بزهکاری و بزه دیدگی است عدالت حکم می کند که نظام کیفری بزه دیده و بزهکاری را به عنوان عضوی آسیب پذیر از جامعه به رسمیت بشناسد، از او دلجویی کند و درصدد ترمیم آثار آسیب پذیری او برآید. پیگیری از جرم نیز نیازمند ریشه یابی و روان کاوی و شناسایی عوامل بزه دیدگی و بزهکاری فرد و تلاش در جهت مقابله با آن‌هاست. دستیابی به این اهداف مستلزم ایجاد سیستم های حقوقی، با کارکردهای چند وجهی است. سیستم هایی که در آن متخصصان پیرا قضایی نیز در کنار متخصصان قضایی و هم پان آن به ارائه خدمات بپردازند.

به این ترتیب مددکاران اجتماعی و روانشناسان به عنوان موثرین و کارآمدترین متخصصان پیرا قضایی، می توانند فعالیت های قابل توجهی را در رابطه با اطفال بزه کار و بزه دیده در نظام عدالت کیفری به انجام برسانند. از آنجا که محیط کانون های اصلاح و تربیت دارای شرایطی است که هم به مسائل روانی- رفتاری اطفال و هم بر تعاملات و روابط وی با خانواده و محیط پیرامون او اثر محسوس و مستقیم دارد و در سطح فردی بزهکار را دچار تنش و اضطراب می کند، لذا تردیدی بر ضرورت ورود به بررسی آن ها در کانون های اصلاح و تربیت باید بتواند به بزهکاران این توان و فرهنگ را بدهند که به صرف زندانی شدن تصور ننمایند که خط بطلانی بر دنیای روابط و تعاملات وی کشیده شده است. متأسفانه در ایران به دلیل نظاممند نبودن خدمات روانشناسی و مددکاری در درون نظام عدالت کیفری، در حال حاضر این دو گروه در چهارچوب نظام دادرسی اطفال هیچگونه خدمات منسجمی به اطفال بزهکار ارائه نمی کنند.